

Daniel VIGHI

A Nemzeti Liberális Párt kongresszusa – elvek és távlatok között

Nem messze a bukaresti Nemzeti Színház halljának bejáratától, Jankó bá (nenea Iancu, azaz I. L. Caragiale) bronzszobra őrkdött két napon át a Nemzeti Liberális Párt (PNL) kongresszusának politikai zsongása fölött. Megpróbálom a nagy drámaíró jellemrajzainak segítségével áttekinteni a legfőbb elvi stratégiai játszmákat és eseményeket.

A román liberalizmusnak a forradalmat követő története tekervényes, fordulatokkal teli. Az 1989 utáni első két évben a pártot arrogáns módon és híjával minden valóságérzéknek Radu Câmpeanu, ez a baritonba hajló hangú Çațavencu vezette. A következő évben az volt, hogy a pártnak 1992-ben sikerült kiharadnia a parlamentből, a főbariton menesztése után viszont – a Polgári Szövetség Pártja (PAC) segítségével – sikerült visszakerülnie a Román Demokrata Konvencióba (CDR). Ettől a pillanattól a pártot éveken át Mircea Ionescu-Quintus vezette körültekintő óvatossággal. A PNL bejutott ugyan a CDR listáin az 1996-os parlamentbe, de a PAC polgári liberálisai és a PL '93 radikális ifjúliberálisai kinnrekedtek. Mindez kedvezett a liberális egyesítésnek és a párt fokozatos megerősítésének.

A legutóbbi parlamenti ciklus alatt, miután a párt megszabadult a rendkívül népszerűtlen és vitatott Viorel Çataramától, a PNL vezetésében Valeriu Stoica töltött be mind nagyobb szerepet. Valeriu Stoica körül viszonylag egységes csapat állt össze, amely kész is és képes is rá, hogy fokozatosan új stratégiát, s ami még fontosabb, más politizálási módot dolgozzon ki. Lassanként azokban, akik hajlandók voltak ezt megérteni, uralkodóvá vált a gondolat, hogy a kormányon levő jobboldal sem mentes a demagógia rákfénjétől, s egyszerűen képtelen számolni a román társadalom problémáinak bonyolultságával. Ez természetesen eltávolította a pártot a civil társadalom szervezetektől, legfőképpen a Polgári Szövetségtől, amely egyfajta, elvileg helyes, de az 1996 és 2000 közötti kormányzati teendők nehéz gondjainak felhalmozódása nyomán szükségessé vált reálpolitika igényeitől mind messzebbre eső moralizmusba vonult vissza. A PNL megpróbált szembeszállni ezzel a súlyos mozgásképtelenséggel, amely a régi parasztpárti hegemonia eredménye volt. Végül gyökeres változásra volt szükség, mégpedig a Konvencióból való kiválasztásra, ahhoz, hogy a párt új, pragmatikusabb, akár cinikusabb politikát valósítson meg, s nagyobb politikai képzelőerővel vegye célba a hatalmat. Persze akadtak, akik mindezt úgy minősítették, mint „az árulásra való régi liberális hajlamból eredő politikai gyakorlatot”, amint azt nenea Iancu hőseinek híres szavai is kifejezik: „árulás, árulás, de tudjunk róla mi is”. Ám ez nem egészen így van, a politika olyan tudás kifejeződése, amelyet nehéz szigorú egyenletekbe foglalni, minthogy a döntési helyzeteknek, a lelkiállapotnak, a történelem hirtelen, a semmiből kialakuló fordulatainak ösztönös megérzésén alapul. Az évek során különböző cikkekben leírtam már, hogy a romániai pártok politikájának legfurcsább-legabszurdabb vonása az a képességük, hogy a hibás politikai vonalat mintegy szürrealista önhipnózisban, rögeszmésen fenntartsák, részrehajló meggyőződésekkel helyettesítve a valóságot, a közvélemény-kutatások bizonyosságát. A PNL is átesett ezen a betegségen a Radu Câmpeanu-kaland során, utána egy ideig kivárt, megadóan elfogadta a kereszténydemokrata ukázokat, eltérően Horia Rusu és Nicolae Manolescu pártjától, amelyek fellázadtak, és tüstént elhagyták a Konvenció hajóját. A jobboldali ideológiát Romániában voltaképpen a „bizánci” Valeriu Stoica körüli, a pártkábulatból magukhoz tért tagok mentették meg, akik a helyzetet helyesen felmérve úgy döntöttek, otthagyják a messziről hullaszagot árasztó helyet. A volt konvenció partnerek választási plakátjai árulásról harsogtak, kérelhetetlenségi rohamaik azonban nem helyettesítették (és ma sem helyettesítik) a valóság létező elemzését; végül mindezek fölött a választók mondtak ítéletet, s jól tudjuk, hogyan. Ennyit erről.

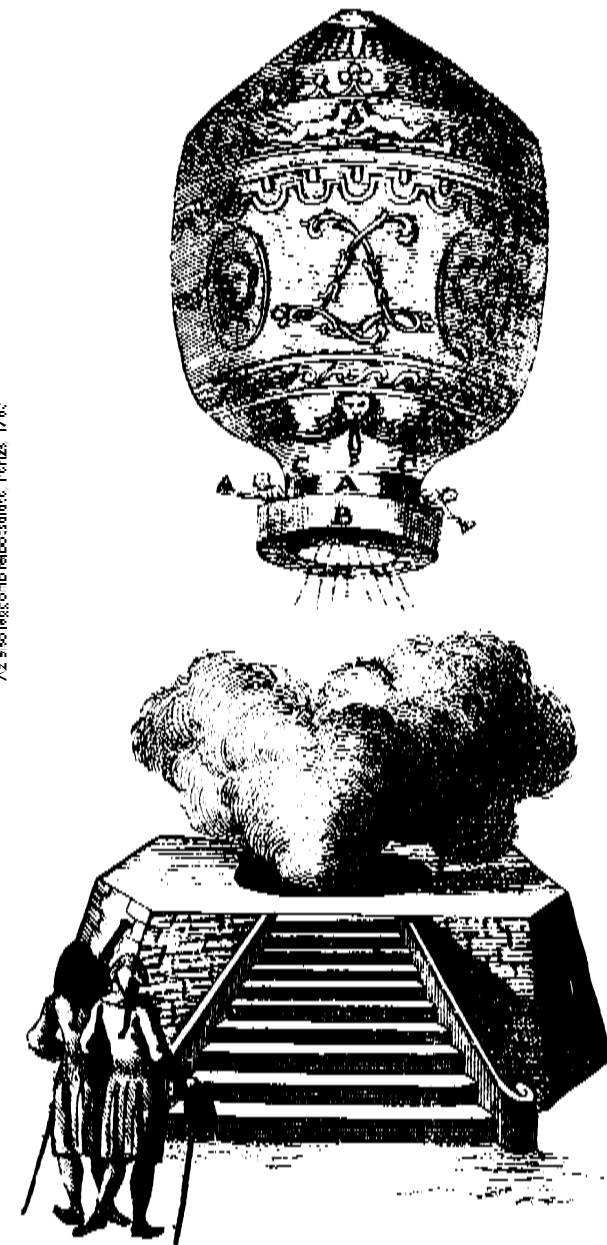
Visszatérök a kongresszusra, és elmondom, hogy a folyosókon letompított hangon vagy olykor hangosan több irányzat vitázott egymással. Mindenekfölött a radikális szabadelvű csoportosulás hallatta a hangját, erős gazdasági érdekeltségekkel a háta mögött, enyhe cinizmussal, de rendkívül aktívan és nagy szervezőerővel, a PL '93 volt ifjúliberális vezetőivel az élén (Patriciu, Târceanu, Dinu Zamfirescu), akik közül sajnos hiányzott Horia Rusu. A polgári liberális komponens, noha jelen volt, nem tudott érvényesülni, tekintve, hogy Nicolae Manolescu távozásával senkinek sem si-

került a minimális stratégiai összetartást visszaállítania. A Központi Állandó Irodára leadott szavazatok a párton belüli hatalom érdekes újraelosztását jelezték. A kongresszus küldöttei igyekeztek korlátozni a Stoica-vonal teljes dominanciáját, annak a csoportnak a megerősítésével, amelyet radikális szabadelvűnek neveztem. Az a tény, hogy Dinu Patriciu, aki jól szerepelt a kongresszus vitáin, valamint Çalin Popescu Târceanu, aki kevésbé volt meggyőző a Valeriu Stoicával való versengésben, ez utóbbi helyettesei lettek, elejét veheti a feltételezett mérsékelt szociálliberális politikának. Ez a feltevés azonban véleményem szerint egyelőre nem túlságosan támaszkodik a tényekre, ugyanis alig hiszem, hogy Valeriu Stoica a PDSR csatlósává teszi a pártot, ahogy azt a radikálisok hangoztatják. Mindenképpen az a tény, hogy a kormánypárt támogatásáról szóló egyezményt (még nem mondták fel, legalább két olyan érve támaszkodik, amelyet szerintem Valeriu Stoica meggyőzően tárt elő. Az első az lenne, hogy amennyire lehet, meg kell tartani az eszközöket, amelyekkel a PDSR rákényszeríthető, hogy váltsa valóra a protokollumban foglalt vállalásait az alkotmány és párttörvény módosítására, ami jelenleg a liberális stratégia fő célkitűzése. Másfelől megnyilvánul itt egy éleslátást sem nélkülöző stratégiai gondolkodásmód, még ha egyesek „bizáncinak” minősítik is azt. Ennek a stratégiának az érvei nagy vonalakban a következők: az 1996 és 2000 közötti, de még az azelőtti kormányok tapasztalata is azt mutatja, hogy mandátumaik elején viszonylag nagy népi támogatottságnak örvendenek. Így áll a helyzet most is: mézesheteiben a PDSR támogatottsága a felmérések szerint több mint hatvanszázalékos, ami azt is jelzi, hogy az ányalatok nélküli és merev ellenzéki pártok a közvélemény szemében leszálló ágban vannak. Ez történik a PD-vel és a PRM-vel, amelyek kezdtek visszaesni, míg a PNL mindazáltal tartja – bár, igaz, enyhe – emelkedő vonalát. Ugyanakkor az is igaz, hogy kezdnek megjelenni annak első jelei, hogy a kormánypárt eltér a reformtól: állami megrendelések a brassói traktorokra és kamionokra, a csődeljárás megszüntetése a cälärași-i kombinátnál, a szekuritátés restauráció a titkosszolgálatok élén, de mindenképp az árak befagyasztása, ami nyáron vagy ősszel nyilvánvalóan nagymértékű inflációt von majd maga után – mindennek arra kell készítenie a PNL-t, nagyon jól figyeljen oda a PDSR-vel szembeni politikájára. Erre különben a párton belül legalább két alelnök (Târceanu és Patriciu) állandóan árgus szemekkel fog figyelni, s lehetséges, hogy Crin Antonescu is csatlakozik hozzájuk. Az utóbbi nagyon színvonalasan szerepelt a kongresszuson, elnökjelölti programtervezetének bemutatása rendkívül meggyőző volt, és többször nyíltszíni tapsot aratott. Nekem úgy tűnt, az ő felfogása is némileg közel állt a Patriciu–Târceanu–Dinu Zamfirescu csoportéhoz, különösen a kollegiális vezetést mint a belső demokrácia meghonosításának módját illetően, ami – az említettek felfogásában – elejét veheti a (feltehetően eléggé kevésbé valószínű) kockázatnak, hogy Valeriu Stoica diktatúrát vezet be a pártban.

Érdekes vita bontakozott ki a PNL megreformálásának egy másik elképzeléséről, amely a kollegiális vezetés elve mellett a vidéki szervezetek szavazatainak elnyerésére irányult – ennek az elképzelésnek a lényege pedig a decentralizáció és a helyi szervezetek nagyobb hatáskörrel való ellátása. E pontot illetően a legradikálisabbnak Dinu Zamfirescu bizonyult, aki felszólalásaiban a PNL federalizálását és a megyei szinttől eltérő alapokon való átszervezését szorgalmazta. Ez a velejében liberális eszme egy fiatal liberális intelligens módosítójavaslatában jelent meg (a fiatal ember neve nem jut eszembe), akinek sikerült megakadályoznia az alapszabály egészében való megszavazását, miután felhívta a figyelmet arra, hogy Theodor Stolojan jelöltsége az Országos Tanács elnökségére a státutum hiányosságai miatt szabálytalan, minthogy nem volt meg a kongresszusi küldötti minősége. Ez a kis formai hiba megnyitotta az utat az alapszabály további módosításaihoz; közülük is a legérdekesebb, amelyet egyenesen a kongresszuson vittek keresztül, az volt, hogy a helyi szervezetnek vétőjoga van a központ által javasolt képviselőjelöltek parlamenti listákon elfoglalt helyét illetően: ugye, a jellegzetes Agamitü Dandanache-szindróma. Megszavazása egészen fellelkesítette a helyi szervezetek képviselőit, ami azt is jelzi, korábban mennyire frusztrálta őket a központ centralizmusa és hátrányosan megkülönböztető hatalmi fölénye. Mindenesetre ennek a módosítójavaslatnak a megszavazása a belső demokrácia figyelemre méltó nyeresége. Talán az egyedüli. Következmenyei az ezutáni hónapokban mutatkoznak majd meg, amikor beindul a verseny a helyi szervezetek vezetéséért, ezek ugyanis kulcsfontosságúak az eljövendő mandátumok szempontjából. Véleményem szerint ugyanilyen fontos lett volna egy másik módosítás is, amelynek meg kellett volna akadályoznia a parlamenti listák kalmárszellemű felhasználását a politikai kompetencia rovására. A jelöltek politikai önéletrajzán túlmenően rendkívül fontosnak, végső soron döntőnek az a képességük bizonyult, hogy anyagilag fenntartsák a kampányukat. Ez nem mindig a legrátermettebbeknek kedvez, mint ahogy – ha már egyszer a játékba belement – korlátozhatja a megválasztott támogatójával szembeni szabadságát, ami a párt politikai vonalától eltérő érdekek érvényesítéséhez vezethet, nem beszélve arról, hogy mennyire visszatetsző a közvélemény szemében.

Néhány szót Theodor Stolojan jelenlétéről a kongresszuson. Mindenekelőtt szinte teljes egyhangúságot tapasztalhattunk an-

nak elismerésében, hogy ő volt a pártot megmentő mozdony; ezt aszerepét mindenik elnökjelölt hangsúlyozta, még akkor is, ha a folyosókon – de a plénumban is – elhangzott, hogy Târceanu nem támogatta a jelöltséget. Stolojan bejelentése, hogy – Stoicának tett ígéretének megfelelően – nem pályázza meg a pártelnöki tisztséget, jó benyomást keltett, hiszen különben végig elkeseredett hatalmi harc dúlt. Hozzátenném még, hogy az Országos Tanács elnöki tiszte, amelyet most Stolojan elfoglal, nem teljesen jelképes, mint Nicolae Manolescu idején, minthogy – valószínűleg éppen az ő megjutalmazása végett – hatáskörét kibővítették. Különben jelöltbeszédében Stolojan elég határozottan vázolta a célul kitűzött reform néhány vonását, különösen a gazdasági és a kormányprogramok kidolgozására összpontosítva.

Az 1988 legelső-belső-szobor. Fényes, 1786.

Ha tevékenysége erre korlátozódik, jól együttműködhet az elnökkel és az alelnökökkel; ellenkező esetben előállhatnak komplikációk, hiszen az ő álláspontja inkább mérsékelt liberális, szociálliberális, ami miatt összetűzésre kerülhet sor Patriciu radikálisával. Ugyanilyen igaz azonban, hogy Stolojan népszerűsége a közvélemény szemében visszafogottabbá teszi a radikálisokat, különösen, mert úgy tűnik, hogy a 2004-es választásokon – Adrian Nástase és valószínűleg Traian Basescu mellett – az egyik legfőbb pályázó lesz az államelnöki székre.

Nagyjából ezek körül forogtak tehát a politikai viták a PNL kongresszusán; meglátjuk majd, miként konkretizálódik mindez, s különösen miként „lép majd ki” a párt az erdélyi és a bánági választói terepről, ahol a legtöbb szavazatot szerezte, és hogyan fogja meghódítani a régi Regátot. Egyelőre az ottani helyi szervezetek csupán lelkes szónoklataikkal tűntek ki, amelyeket a választási százalékok nem támasztanak alá, de ez már az elkövetkező évek egy másik története. Emlékeztessük az olvasót újra, hogy Jankó bá szobra hamiskás iróniával őrkdött a nyüzsgés fölött, amelyben felfedezhette Rica Venturianót is, Zaharie bátyát is, meg a többi hasonlót, akik íme, ma is oly színéssé teszik a liberális politikát. Velük együtt, vagy lehet, hogy ellenükre, szükség van a liberális elvekre, szükség van a reformokra, az alkotmány módosítására, a „tulajok” védelmére, de nyilván azokéra is, akik a költségvetésből élnek, és elég szűkös a fizetésük, és kénytelenek kétszer, akár háromszor is megszámolni a zászlókat, mint a tiszteletré méltó Pristanda.

S mindaddig, amíg másképp leszen, némi víz folyik meg a Dâmbovitán, s még sok olyasmit hallunk a környezetünkben, ami nek árnyalata az emlékezetes mindennapi „tisztára mocsos” – de hát sajnos épp ez teszi oly eredetivé a politikai életünket, amelyben – ahogy a népnyelv mondja – messze még a messzi.

Fordította: ÁGOSTON Hugó

1956, Lippa (Arad megye); Nyugati Egyetem, Temesvár, tanár, író, Sorin Titel – monografie critică, Brassó, 2000.